

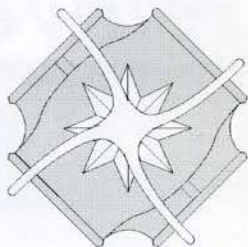
De Nieuwe

Zelfzwichter

in dit nummer

- Redactioneel
- Rosmolens
- Arbo
- Wim Veen
- Molennieuws
- Gildenieuws
- De Muinck Keizer-as
- Roelof Lemminga
- Boekennieuws
- Verstild verleden (43)
- Onbekende molens
- VVGM-vergadering
- Molens on line
- Agenda

Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

Jaargang 7, no. 1

maart 2003

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch.

Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor €14,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten €3,50 (exclusief porto).

Redactie:

Aweg 5c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -

Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, G. Koster -

Peize, M. Strijkstra-Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,

t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5c, 9718 CS Groningen

Participanten:

Vrienden van de Groninger Molens, tel. (0597) 59 19 31

Stichting De Groninger Molen, tel. (050) 312 16 94,

fax (050) 314 25 84

Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen, tel. (050)

301 40 39. J-J. Sterenberg (secr.), De Vliet 5, 9781 NR Bedum

Molenbureau

Het gemeenschappelijke adres voor alle informatie over molens, de redactie van De Nieuwe Zelfzwichter, de secretariaten van de participanten in De Nieuwe Zelfzwichter is:

Aweg 5c, 9718 CS Groningen, telefoon (050) 3121694.

E-mail: groninger.molens@fmog.nl

Het molenbureau is geopend op de OCHTENDEN van MAANDAG t/m DONDERDAG en eventueel op andere tijden na afspraak.

Groninger molenarchief:

Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, Veele (9541 ED Vlagtwedde)

0599-312185 (dinsdag), molenarchief@hetnet.nl

Aan dit nummer werkten mee:

M. Brinks, J.C. van Driel, G. Geertsema-ten Broek,

L.H. Duijm, H.A. Hachmer, G.J.F. Koster, K. Kugel,

B. Poppen, J-J. Sterenberg, A.M. Strijkstra, G.J. de Vries,

G.D. Wijnja

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO, Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

850 exemplaren

Sluitingsdatum kopij: 19 mei 2003

foto omslag:

Koren- en pelmolen (38) te Ganzedijk [26]

Collectie Molenbureau

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **Roskarnmolens**
Waar moet het afbreekstreepje staan? In een ros-karnmolen worden geen paarden gekarnd!
- 5 • **Arbeidsomstandigheden in de molen**
Veilig vrijwillig? Zorgplicht!
Werkplekken en plannen van aanpak: veiligheid voor en/of vóór alles(?).
- 8 • **Interview met Wim Veen**
De stuurgroep Beleid zal niet vanzelf zwichten.
- 11 • **Molennieuws**
Nieuws is soms zo hot dat het eerder in landelijke bladen te lezen is dan in DNZZ; betrokkenen in Groningen weten dan nog van niks...
Bij Ander molennieuws leest u onder andere de agenda van het Groninger molenarchief.
- 13 • **Gildenieuws**
Geboeid luisterden de aanwezigen naar het rammelen van arbo-kettingen.
- 14 • **Molens van De Muinck Keizer in Uithuizen**
Een tweedehandsje in de liefde; as dat maar goed gaat...
- 15 • **Oet 't leevn van 'n Grunniger mulder**
Roelof Lemminga doet een boekje open.
- 19 • **Boekennieuws**
Olieslagersknecht Jaap bestrijdt het grote kleine onrecht in de wereld.
- 20 • **Verstild verleden (43)**
Vissen naar koveltempen. Echt beet hebben we nog niet.
- 21 • **Onbekende molens**
Dubbelgangers of naamgenoten. Wil de echte Koveltemp-schilder opstaan?
- 23 • **Ledenvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens**
Berend Botje gaat OOK op weg naar Zuidlaren.
- 24 • **Molens on line**
Hoe vind (twee betekenissen) je ze? Glamour en molens.
- **Agenda**

OPROEP

In nummer 2 van publiceert De Nieuwe Zelfzwichter ieder jaar de lijst met alle contactadressen van molens in Groningen. Geef wijzigingen of fouten in het huidige bestand alstublieft door aan de redactie vóór 19 mei 2003 (de volgende kopijdatum)!

Het jaar 2002 is dan wel met veel lawaai met pensioen gestuurd en een enkele molenaar ging nachtmalen om het nieuwe jaar binnen te draaien, maar voor de meeste molenvrienden begint het nieuwe jaar pas echt op de gezamenlijke nieuwjaarsbijeenkomst van de Groninger Molenorganisaties. Dat zou je denken. Helaas lieten velen zich waarschijnlijk door vage weersverwachtingen over een kans op sneeuw afschrikken naar het Veenkoloniaal Museum te Veendam te gaan. De afwezigen hadden – zoals meestal – ongelijk: een overzichtelijke toespraak van de heer Doornbos (de nieuwe voorzitter van de Stichting De Groninger Molen) een aardige video over watermolens in de buurt van Eindhoven met een smeuge toelichting door Hendrik Hachmer. Niet te vergeten de borreltjes en de verrukkelijke hapjes – voor de aanwezigen was het des te méér smullen.

In het orkest van het lawaaiige leven spelen ook onbekende en bescheiden spelers mee. De moderne wereld zit zo complex in elkaar dat zinvolle of interessante zaken niet op eigen kracht de verdiende aandacht krijgen. Dan moet er een publiciteitscampagne aan te pas komen en is er werk aan de winkel voor reclamebureaus, internetpaginaontwerpers, enzovoort. Zo hadden we in 2001 het (internationale!) Jaar van de Vrijwilligers – hebt u er iets aan overgehouden of iets van gemerkt?

2003 is uitgeroepen tot het **Jaar van de Boerderij** (www.jaarvandeboerderij.nl). Net als molens zijn oude boerderijen duur in het onderhoud en niet meer efficiënt in de bedrijfsvoering. Het risico is levensgroot dat de trotse, forse en toch elegante oude boerderijen het afleggen tegen de letterlijk en

figuurlijk platte en kleurloze utiliteitsbouw van nu. Nog minder dan molens is dit deel van het erfgoed beschermd door een monumentenstatus.

De redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter* heeft zich voorgenomen in alle nummers van dit jaar op enigerlei wijze aandacht te besteden aan molenachtige onderwerpen die verband houden met het oude boerenleven. In dit nummer komt een type molens aan de orde waarbij de aandrijving door spierkracht tot stand komt. In nummer twee nemen we de restauratie van de roskarnmolen in de boerderij Zuidpool te Usquert als voorbeeld van de puzzels die moeten worden opgelost bij de restauratie van een relatief onbekend en weinig gedocumenteerd werktuig. Nummer drie gaat in op de combinatie graanboer-(pacht)windmolenaar en in het laatste nummer van 2003 proberen we een zo compleet mogelijke inventarisatie van Groningse rosmolens en restanten te geven.

OPROEP

Voor de realisering van de plannen van de redactie is steun van de lezers nodig. Bezit u foto's of (bouw)tekeningen van ros- of hondenmolens? Weet u waar zich een min of meer complete spierkrachtmolen bevindt of een restant van een molenhok, een spillager in het schuurgebinte of een taatssteen? Kent u een voorbeeld van een pachtcontract tussen een molenaar en een boer-moleneigenaar? Kwam die werkrelatie in Groningen veel voor? Enzovoort...

Laat van u horen!

Roskarnmolens

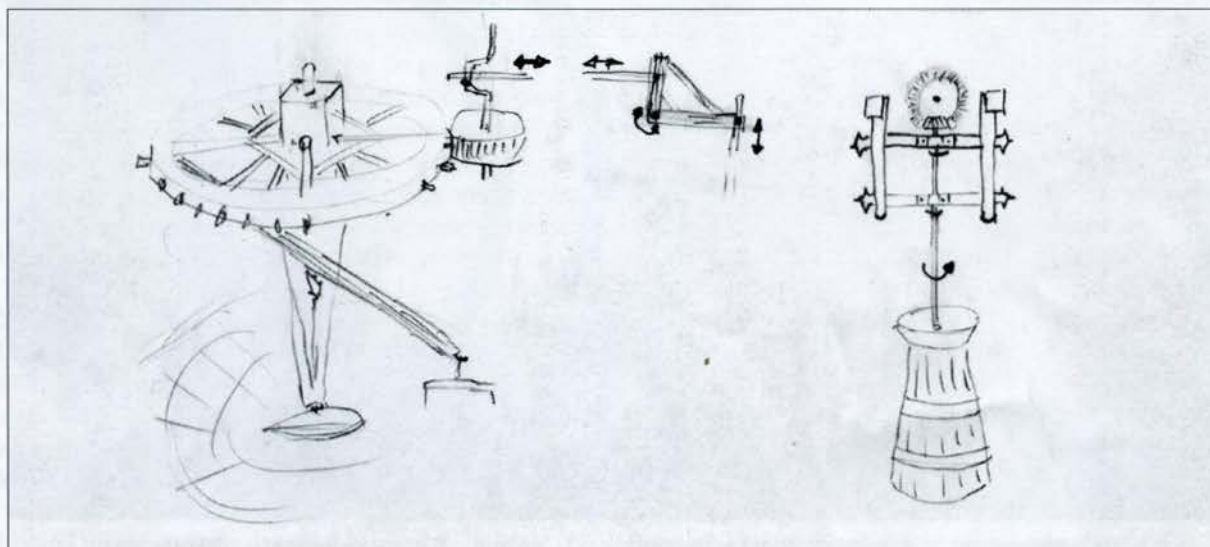
Weinigen weten van het piepkleine stukje molen-geschiedenis waarin boter niet werd gekarnd met handkracht – wie herinnert zich niet de schoolplaat met een struise boerendeerne aan de karnton – maar met paardenkracht. De periode waarover we hier spreken, begint rond 1825 tijdens een geringe schaalvergroting van de gemengde boerderijen. Iets meer dan vijftig jaar later kwam deze techniek al aan zijn eind met de opkomst van de melkfabrieken (plusminus 1890), waar de boterbereiding makkelijker en schoner plaatsvond.

Van de vele roskarnmolens die er geweest zijn, resteren er ook in Groningen nog maar een paar. Ze zijn blijven bestaan bij de gratie van het feit dat er in de grote schuren meestal geen gebrek aan ruimte was. In Groningen kwam zelfs ruimte vrij door de ontmenging van de bedrijven (overgang naar alleen akkerbouw).

Karnen komt neer op ver doorgevoerd room kloppen. Door het roeren klontert het melkvet samen en

daarbij verandert de melk in karnemelk. Dit proces wordt zeer versneld door toevoeging van wat karnemelk van de vorige dag; het vergt dan ongeveer een halfuur. Om minder liters te hoeven verwerken, liet men de melk van een dag in een grotendeels met plavuizen beklede melkkelder gedurende de nacht opromen in grote platte schalen. Dit werk van de boerin vond plaats in een aparte, relatief schone ruimte op de grens van het voorhuis en het eerste vak van de kapschuur.

De aandrijving van de karnbeweging door een rosmolen bevindt zich meestal in de schuur. Deze rosmolens zijn veel kleiner dan de meer bekende voor het aandrijven van maalstenen: de loopcirkel van het paard heeft een diameter van maximaal ongeveer een meter of vier. Het paard liep daarom met een lederen kap over de ogen. Voor de verbinding tussen de rosmolen en de karnton waren er twee systemen in zwang; de grens valt grofweg samen met de provinciegrens Friesland/Groningen.

Fries karnsysteem (verticale beweging)

Gronings karnsysteem (draairoerwerk)

Bij het Friese karnsysteem is het grote wiel van de rosmolen een spoorwiel. Aan de as van het schijflooppje bevindt zich een kruk die een horizontale stang in beweging brengt. Deze houten stang loopt naar een kanteldriehoek tegen de buitenkant van de muur naar de bijkeuken (waar de karnton staat). De horizontale rechthoekzijde van de driehoek steekt door een opening in de bijkeukenmuur. Het mechanisme bevond zich dus zoveel mogelijk buiten de karnruimte.

Het Groningse karnsysteem wordt gekenmerkt door een stalen vierkante (5 cm) draaiende as voor het energietransport. Het rosmolenwiel heeft de kammen aan de bovenzijde en de haakse overbrenging komt tot stand met een op zijn kant staand schijflooppje of een bonkelaartje (gietijzeren kegelwielen komen ook voor). Aan het ander einde van de transportas is er wederom een haakse overbrenging naar de verticale draaistang van het karnroerwerk.

Interessant is, dat karntonnen beslagen zijn met messing hoepels. De zure karnemelk tast ijzer aan en koper heeft een schimmel- en bacteriewerende werking. Het was een enorm karwei de vette ton na

afloop van het karnen schoon te maken want krachtige zeep en heet water waren toentertijd helemaal niet of nauwelijks beschikbaar.

Meer over spierkrachtmolens

- In het voorjaarsnummer 2003 van *Molens*, het blad van de Hollandsche Molen, staat een aardig artikel over vele vormen van karnmolens.
- Op 1 juni 2002 heeft een twintigtal leden van TIMS-Nederland/Vlaanderen (The International Molinological Society), waaronder de schrijver, een excursie gehouden langs zeven Friese en Groningse roskarnmolens. In Groningen bezocht men (restanten van) roskarnmolens in Middelstum (restaurantboerderij Melkema), Loppersum, Biessum en Uithuizermeeden. Een verslag van deze excursie is verschenen in nummer 18 van *Molinologie*. De najaarsledenvergadering van TIMS-NL/VL op 30-11-2002 stond grotendeels in het teken van met spierkracht (van dieren) gedreven molens. Artikelen daarover zullen verschijnen in *Molinologie* 21 (voorjaar 2004).

Informatie over TIMS en *Molinologie* bij de secretaris L. van der Drift, (070) 346 08 85, leo.diederik@consunet.nl

Karnton met roerwerk in boerderij Zuidpool te Usquert
Foto: H.G. Nijholt te Usquert

Arbeidsomstandigheden in de molen

Geschiedenis

Een boete opgelegd door de Arbeidsinspectie is het startsein geweest om de arbo-problematiek rondom molens aan te pakken. In dit geval ging het om het ontbreken van een Veiligheids- en Gezondheidsplan bij een restauratie van een molen in de gemeente Zuidhorn.

De eerste aanzet is gegeven door de Stichting De Groninger Molen (SDGM) door samen met het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) de Arbeidsinspectie uit te nodigen voor een gesprek. Uit de eerste gesprekken bleek al gauw dat de problematiek complexer was dan in eerste instantie verondersteld en dat de inzet van de medewerkers wel eens langdurig en intensief zou kunnen zijn.

De wetkennis, prioriteiten, uitvoering en invulling konden niet zonder een gedegen opleiding worden aangepakt. In 2000 is contact gezocht met een arbo-dienst. De SDGM heeft een offerte aangevraagd bij de Arbo Unie voor het opstellen van een checklist waarmee de risico's bij molens kunnen worden geïnventariseerd.

Nadat alle kosten voor het opstellen van een risico-inventarisatie inclusief inspectie, certificering en verwerking waren begroot, moesten de molen-eigenaren worden overtuigd van de noodzaak om op korte termijn te handelen.

Mede gesteund door de Arbeidsinspectie en de toen bekende wetswijzigingen van 1996 was er geen keuze: er moest een Risico-inventarisatie en Evaluatie (RI&E) worden gemaakt. Dankzij de bereidheid van de moleneigenaren om het project financieel te ondersteunen kon de echte voorbereiding beginnen. Bij een minimale deelname van 50 molens zou er gestart worden. De eerste aanmeldingen kwamen van molenstichting Westerkwartier met zeven molens. Binnen een aantal weken waren er voldoende aanmeldingen voor het arbo-project.

Werkwijze

Allereerst moest er een team komen om de risico's bij molens in kaart te brengen. Dit zelfde team heeft vooraf een opleiding moeten volgen voor het verrichten van risico-inventarisaties bij molens. De opleiding is gegeven door de Arbo Unie. Douwe van der Zee, Leen Duijm en Cor Kosmeijer hebben de opleiding gevolgd tot inspecteur voor een RI&E van molens. De opleiding bestond uit een traject van vier dagen die door de heren H.J.P. Janssen en H. Greveling zijn verzorgd; een certificaat bevestigt de voltooiing van de cursus.

De checklists, volledig toegespitst op molens, zijn in overleg samengesteld. Deze lijsten zijn met de Arbeidsinspectie besproken en waar nodig aangepast. De eerste inspecties voor de RI&E zijn uitgevoerd in het bijzijn van de Arbo Unie. Na een evaluatie van de eerste checklists konden de inspecteurs beginnen met zelfstandig inspecteren. Toen bleek dat er bij de inspecties nog onduidelijkheden waren, werd dit met de Arbo Unie kortgesloten, wat wederom leidde tot aanpassing van de checklists.

Al spoedig bleek dat er een Veiligheids- en Gezondheidsplan moest komen voor alle risicovolle werkzaamheden aan een molen. De opdrachtgever moet samen met de uitvoerende partij het V&G-plan invullen zodat over de veiligheid van het uit te voeren werk geen misverstanden kunnen ontstaan. In samenwerking met de Arbo Unie is een universeel document gemaakt voor de molens in Groningen. Inmiddels is dit afgerond en wordt het op een cd gezet. Alle eigenaren die hebben meegedaan aan het project krijgen deze cd in de loop van maart toegezonden.

Consequenties voor eigenaar en molenaar

In het kort komt het er op neer dat de moleneigenaar een zorgplicht heeft en dat de molenaar een goed molenaarschap moet nastreven.

In het begin was er veel weerstand tegen het aanbrengen van de arbo-voorzieningen in molens. De molens zijn monumenten en soms is de zorg voor de historische waarde in strijd met de zorg voor veiligheid. Bij de beoordeling door de Arbeidsinspectie van de aangebrachte voorzieningen is het *redelijkerwijs-principe* toegepast.

De molens hebben hun oorspronkelijke functie grotendeels verloren. Veel molens hebben op het ogenblik een cultuurtoeristische functie. Door deze nieuwe functie moeten er ook andere eisen aan molens worden gesteld. Dit alles zal het draaien met de molen voor de molenaar zeker interessanter maken. Willen we veilig op de molen werken, waarbij we ook bezoek willen ontvangen, dan zullen er maatregelen moeten worden genomen die een veilige omgeving waarborgen.

De verantwoordelijkheid voor het verkrijgen van een veilige werkomgeving wordt in de eerste plaats gelegd bij de eigenaar, die de zorgplicht heeft. Ook de molenaar heeft zo z'n verplichtingen: van hem zal goed molenaarschap worden verondersteld.

Kort samengevat zijn de volgende verplichtingen voor de **eigenaar** van belang:

- zorgen voor een RI&E,
- voorlichting en instructie geven,
- beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen,
- een bedrijfshulpplan opstellen,
- de werkzaamheden van de molenaar controleren.

De **molenaar** is verantwoording schuldig aan de eigenaar. In het verleden was de molenaar helemaal eigen baas en kon op de molen doen wat hij wilde. Nu is de situatie anders: als er bijvoorbeeld een elektrische maalstoel in de molen wordt geplaatst zonder dat de eigenaar hier van weet, is de eigenaar verantwoordelijk voor die opstelling. De molenaar heeft de volgende verplichtingen:

- De molenaar moet de persoonlijke beschermingsmiddelen gebruiken.
- Hij mag geen risicovolle werkzaamheden verrichten zonder toestemming van de eigenaar.
- Alle veiligheidsvoorschriften moeten worden nageleefd.

Zonder hek toegankelijk vanaf de openbare weg (Fraeylema Molen)

Foto: L.H. Duijm, Haren

- Gevaar voor gezondheid en veiligheid in en om de molen melden.
- Spreken met de eigenaar als in de molen arbeidsmiddelen worden aangebracht.

Risico-inventarisatie en evaluatie

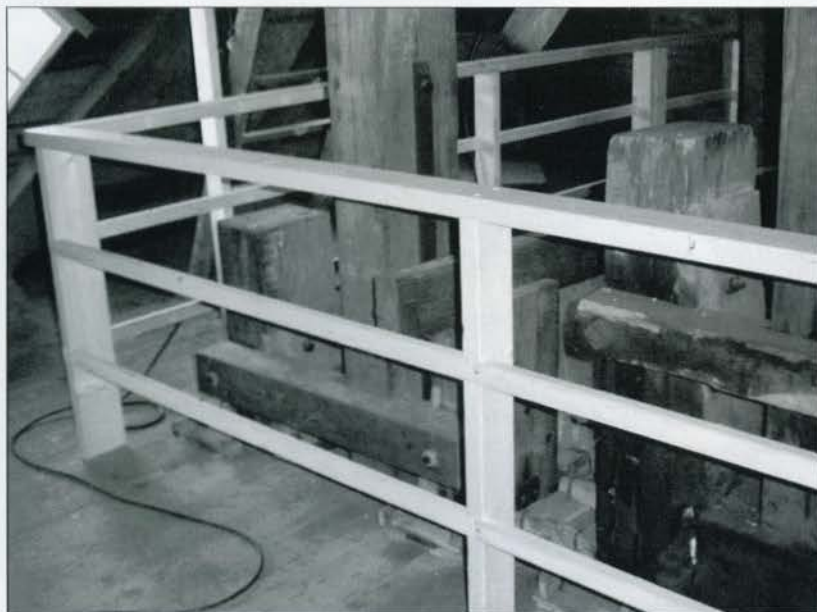
Een RI&E moet voldoen aan de wettelijk normen die gelden als de molen wordt opengesteld. De eigenaar moet hebben voldaan aan de zorgplicht en zorgt ervoor dat de molenaar op een verantwoorde manier zijn molen kan laten draaien. Nadat de RI&E is opgemaakt gaat hij naar de Arbo Unie, die toetst of de RI&E aan de wettelijke verplichtingen voldoet en of de molen voldoende beveiligd is om zonder onaanvaardbaar risico de molen open te stellen.

Uit de RI&E wordt een *plan van aanpak* gemaakt, hierin worden de meest noodzakelijke beveiligingen beschreven. De Arbo Unie geeft een bindend advies over het plan van aanpak. Het plan van aanpak wordt uitgewerkt in aanbevelingen voor de korte en de lange termijn. De noodzakelijke voorzieningen die in de molen moeten aangebracht zijn te verdelen in wettelijke voorzieningen en voorzieningen die voor de veiligheid van belang zijn. De Stichting De Groninger Molen heeft samen met de Arbeidsinspectie en de Arbo Unie een certificaat als leidraad ingevoerd om aan te geven of een molen veilig is. Molens krijgen een certificaat als aan de meest belangrijke beveiligingen is voldaan. De maatregelen in het plan van aanpak moeten binnen een afgesproken termijn worden uitgevoerd.

N.B.: Een molen is nooit helemaal veilig te maken.

Wat betekent de E van de RI&E? De E staat voor evaluatie. Dit betekent dat als de RI&E is ingevoerd er na een paar maanden een gesprek moet plaatsvinden tussen de eigenaar en de molenaar. Het doel van dit gesprek is na te gaan of het plan van aanpak ook daadwerkelijk wordt nageleefd en of de voortgang niet wordt belemmerd door onvoldoende aandacht. Verder kunnen de opmerkingen worden behandeld die in het logboek zijn geschreven, bijvoorbeeld over het onderhoud van de molen. In deze gesprekken moet ook de veiligheid een belangrijke plaats hebben.

Voor de volledigheid van het arbo-project zullen er eigenaren worden benaderd om mee te werken aan een vervolgtraject. De Arbo Unie zal samen met de inspecteurs een inspectie uitvoeren op de molen. Als deze inspectie is verwerkt door de Arbo Unie zal, met alle partijen, de inspectie worden besproken en kan iedereen er voordeel uit halen. Deze inspecties hebben alleen een informatief karakter en zullen nooit voor dwingende maatregelen worden gebruikt. Het landelijk invoeren van de in Groningen gebruikte RI&E wordt door de Arbo Unie voorbereid. Met de vereniging De Hollandsche Molen wordt onderzocht of hiervoor voldoende belangstelling is. Mede hierom is de Arbo Unie geïnteresseerd in de voortgang bij onze molens en kunnen we een bijdrage leveren aan veilige molens, niet alleen in Groningen, maar ook in de rest van ons land.

Veiligheidsshek op de raamzolder van De Fram

Foto: L.H. Duijm, Haren

Interview met Wim Veen

De toekomst van de Groninger molenorganisaties

Op vrijdag 7 februari 2003 vond het onderstaand gesprek plaats tussen Gerard Koster en Wim Veen met als onderwerp de voortgang van de werkzaamheden van de stuurgroep. Wim fungeert in de stuurgroep als onafhankelijk voorzitter en Gerard is lid van de redactiecommissie van de *Nieuwe Zelfzwichter* en tevens bestuurslid van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens.

Het verslag is opgesteld door Marit Brinks, die participerende stage loopt bij de Stichting De Groninger Molen in het kader van haar studie aan de Hanzehogeschool (van 1 februari tot 1 juni 2003). Marit woont de vergaderingen van de Stuurgroep Beleid bij en verzorgt de verslaggeving. Samen met Wim Veen geeft zij sturing en ondersteuning aan het proces.

Wim Veen was secretaris van het Meerschapp Paterswolde. In deze functie kwam hij in aanraking met molens omdat het Meerschapp eigenaar is van de poldermolen *De Helper*. Hij heeft iets met wind: of het nu om molens gaat of om zeilen. Wim is geen molenspecialist, maar is op afstand betrokken. Hij was vanaf 1 december 1993 secretaris van het dagelijks bestuur van de Stichting De Groninger Molen. Tijdens deze periode is hij nauw betrokken geweest bij de oprichting van het molentijdschrift *De Nieuwe Zelfzwichter*. Deze gezamenlijke uitgave vormde een eerste aanzet voor integratie van de drie molenorganisaties. Toen er gezocht werd naar een onafhankelijke voorzitter van de stuurgroep Beleid kwam zijn naam naar voren.

GK: Er zijn momenteel drie organisaties die zich inzetten voor het behoud van de Groninger Molens. Kan je mij vertellen hoe jij daar tegenover staat?

WV: Ik heb het altijd vreemd gevonden dat er zoveel verschillende organisaties waren met betrekking tot de Groninger molens. Het is erg onoverzichtelijk en onduidelijk ook wat betreft de rolver-

deling. Binnen het bestuur van de Stichting is samenwerking tussen de verschillende organisaties altijd al een agendapunt geweest. De drie organisaties hebben namelijk dezelfde doelstelling- het behoud van de Groninger molen- maar bekijken het ieder vanuit een ander oogpunt. Er wordt samengewerkt, er is vier keer per jaar een informeel gezamenlijk overleg om beleid op elkaar af te stemmen. Jammer genoeg heeft dat overleg geen status.

GK: Zou een samenwerking niet ten koste gaan van de motivatie van de betrokken partijen?

WV: Stel dat er nog geen enkele molenorganisatie bestond, wat zou dan het meest effectieve model zijn voor het bereiken van behoud van de molens? De huidige situatie is niet optimaal. Als je vanaf het begin kon starten dan zou je waarschijnlijk niet drie verschillende organisaties oprichten, maar één. Dat zorgt voor duidelijkheid, één aanspreekpunt, één loket waar je terecht kan voor alles wat met de Groninger molen te maken zou hebben; duidelijkheid motiveert mensen.

GK: Dus men hoeft niet te vrezen voor verlies van de eigen identiteit?

WV: Je eigen identiteit kun je gewoon behouden. Zo groot zal de organisatie niet zijn. Kijk maar naar de Stichting Oude Groninger Kerken. Deze organisatie heeft ongeveer 7000 donateurs terwijl er voldoende ruimte is voor eigen ideeën. Dat is juist het voordeel van één organisatie met één duidelijk beleid. Het bestuur moet en kan besturen. Het is ontzettend belangrijk om de mensen goed te informeren. Uit het rapport van Tineke Prins kwam naar voren dat de communicatie tussen maar ook binnen die verschillende organisaties sterk verbeterd moet worden. De vrijwilligers hebben daar recht op. Eén van de redenen is dat het vrijwilligersbestand aan het afbrokkelen en vergrijzen is. Het is belangrijk dat de besturen zich nu beraden over de toekomst. Het wordt steeds lastiger om vrijwilligers-

Wim Veen (links) en Gerard Koster

Foto: Marit Brinks, Groningen

functies vervuld te krijgen. Het vrijwilligerswerk moet dus aantrekkelijker worden gemaakt. De stuurgroep Beleid is opgericht als vervolg op het eerdergenoemde rapport dat Tineke Prins ongeveer een jaar geleden schreef. In de stuurgroep hebben twee leden uit respectievelijk de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, het Gilde voor Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen en de Stichting De Groninger Molen zitting.

Tot nu toe zijn er twee vergaderingen geweest. In de eerste vergadering van 11 november 2002 werd op een open wijze gediscussieerd over het wel en wee van de molens en hun organisaties. Het was duidelijk dat alle leden zich er bewust van zijn dat vergaande samenwerking hoogst noodzakelijk is. Over de mate van samenwerking wordt nog gediscussieerd. Op 8 januari dit jaar was de tweede vergadering. De verschillende visies en uitgangspunten zijn toen besproken. Met die punten in het achterhoofd zal ik in overleg met Arjen een discussienotitie opstellen voor de eerstvolgende vergadering. De inventarisatieperiode is achter de rug. Mijn persoonlijke mening (dus ik spreek nu niet voor de stuurgroep) is, dat er één organisatie moet komen. De interne tegenstellingen vallen best op te lossen

en zo creëer je direct een duidelijk aanspreekpunt voor zowel de interne als de externe partijen.

Enkele mensen binnen de stuurgroep zijn echter van mening dat een fusie nu nog een stap te ver is.

GK: Ben je niet bang voor een terugval, als je niet direct één organisatie vormt maar eerst de tussenoplossing van overkoepelend overleg?

WV: Tja, het valt wellicht het beste te vergelijken met een regeerakkoord. Je moet ervoor zorgen dat je de hoofdpunten van het gezamenlijk beleid op papier hebt staan. Daarmee geef je direct de kaders aan en de speelruimte.

GK: Vergeet je niet dat je wel te maken hebt met vrijwilligers en niet met werknemers?

WV: De bestuurders zijn ook vrijwilligers, ik ben ook vrijwilliger. Er is geen onderscheid tussen de vrijwillige molenaars in de bestuursfuncties en vrijwilligers die andere werkzaamheden verrichten. Ik denk dat alles in te passen is. Iedereen zet zich ten slotte voor hetzelfde in. Iedereen draagt een warm hart toe aan de Groninger molens. Uit die besprekingen kwam naar voren dat er verschillende uitgangspunten zijn. De één kijkt vanuit het perspec-

tief van de vrijwilliger, de ander kijkt meer naar de technische kanten van de molens. Allemaal heel leerzaam en divers.

GK: Ben je onoverkomelijke problemen tegengekomen?

WV: Nee, zoals gezegd heeft iedereen dezelfde doelstelling. Er zijn geen onoverbrugbare problemen. Iedereen beseft ook de noodzaak van samenwerken. Het concept-jaarplan van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens is een goed stuk, ook daarin wordt de noodzaak aangegeven. Het is de bedoeling dat we voor de zomervakantie een conceptbeleidsplan hebben opgesteld waar men zich in vinden kan.

GK: En wat gebeurt er dan mee?

WV: De vertegenwoordigers zullen dat plan voorleggen in hun organisatie. Als er een meerderheid voor het plan is dan moeten er allerlei praktische zaken worden uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld het wijzigen van het huishoudelijk reglement en de statuten. Door één aanspreekpunt te vormen zal het mogelijk eenvoudiger worden om subsidies te werven en nieuwe vrijwilligers aan te trekken. Er moet nog zeer veel gebeuren om de molens de publiciteit en de aandacht te geven die ze verdienen.

GK: De economische toestand is niet bepaald rooskleurig, de verzekeringspremies stijgen, de subsidies worden niet meer zo gemakkelijk verstrekt en het wordt steeds moeilijker om vrijwilligers te vinden. Wat zullen deze ontwikkelingen voor weerslag hebben op de Groninger molens?

WV: We zullen onze tijd en middelen efficiënter en effectiever in moeten zetten. Met één organisatie schep je duidelijkheid voor de buitenwereld. Op provinciaal en gemeentelijk niveau maar ook voor donateurs en vrijwilligers. Daarmee kom ik op een tweede actiepunt. Er moet veel meer aandacht besteed worden aan de PR van de molens. Mijn persoonlijke mening is dat we daarvoor een professionele kracht aan zullen moeten trekken, die het bestuur en de vrijwilligers moet ondersteunen.

GK: Dat kost geld, heb je dat?

WV: Je moet kijken naar wat je zelf in je portemonnee hebt en misschien is er een subsidie mogelijk. Ik ben van mening dat een PR functionaris zichzelf terug moet verdienen. Ik zie trouwens ook een andere ontwikkeling buiten die ontwikkelingen die je net genoemd hebt. Er is een tegengestelde beweging gaande. Naast internationalisering is er ook sprake van regionalisering. Mensen gaan weer

terug naar hun regionale wortels. Meer belangstelling voor het erfgoed dat kan positief uitpakken voor de molens.

GK: Is er wel voldoende kennis en vaardigheden om alles op te zetten? Is dit allemaal niet te hoog gegrepen? Er moet wel een gedegen organisatie achter zitten.

WV: Daarom is het hebben van één aanspreekpunt ook zo belangrijk. En natuurlijk het aantrekken van een professionele PR functionaris. Hij of zij zal zichzelf terug moeten verdienen.

GK: Er heerst de nodige weerstand onder de vrijwilligers. Ze willen geen ingewikkelde projectbeschrijvingen en hebben geen behoefte aan de kopzorgen, ze willen gewoon iets doen.

WV: De molens zijn afhankelijk van vrijwilligers, dat is en blijft gewoon de basis. Er moet een beleid zijn waar vrijwilligers bij betrokken zijn. Het moet wel leuk blijven. Ieder heeft zijn -eigen- aardigheden, ten slotte. Het bestuur moet zorgen voor de kaders en het bestuurlijke werk voor haar rekening nemen. Vrijwilligheid betekent niet vrijblijvendheid.

GK: Zo tegen de zomervakantie kunnen we dus een conceptbeleidsplan verwachten, en dan? Er zijn wel meer rapporten gemaakt.

WV: Het moet een concreet en uitgewerkt rapport worden. Met hoofdlijnen en speerpunten en een tijdsplanning. Het is wel de bedoeling dat er echt iets mee gebeurt. Het moet geen theoretisch verhaal worden, dat heeft geen nut. En het zal voldoende soepel zijn om bij te stellen als zou blijken dat het niet werkt. Daarbij zullen we de maatschappelijke ontwikkelingen ook vooral niet uit het oog verliezen.

Voor het bestuur is de schone taak weggelegd om een balans te vinden tussen enerzijds het aantrekkelijk maken/ houden van vrijwilligerswerk en toch anderzijds duidelijk te zijn in het aansturen van de organisatie.

En met deze opmerking komt het gesprek tot een eind. Zowel Gerard als Wim vonden dit een aangepaste (andere) manier van met elkaar in gesprek komen.

Molen *nieuws*

De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981; tussen vierkante haken staat het nummer zoals het gebruikt wordt op de kaart in de brochure *Molens in Groningen*.

Koren- en pelmolen *Eureka* (1), Klein Wetsinge [1]

In september 2002 is de vrijwillige molenaar R. Datema na ziekte overleden. De eigenaar van de molen, de Fa. Offeringa, zoekt een nieuwe vrijwilliger en zal binnenkort in overleg treden met de Stichting De Groninger Molen om over de toekomst van de molen *Eureka* te praten.

Poldermolen *Langelandstermolen* (21), Garmerwolde [15]

Molenaar Harmannus Noot heeft zich teruggetrokken als molenaar op de *Langelandstermolen*. Voor hem in de plaats is Hans Vink uit Groningen benoemd tot vrijwillig molenaar.

Langelandstermolen
Foto: Collectie Molenbureau

Harmannus zal nog enige vrije tijd besteden om Hans in te werken. Molenstichting Hunsingo dankt Harmannus voor de vele uren die hij aan de *Langelandstermolen* heeft besteed.

Korenmolen *Windlust* (22), Overschild [16]

Na jaren van onzekerheid en lobbyen om geld is er weer toekomst voor de *Windlust*. De molen lag al twee jaar aan de ketting, omdat het niet veilig was hem te bedienen. De stelling was dermate verrot dat werken vanaf de stelling gevaarlijk was, maar dat is binnenkort verleden tijd. De Slochter Molenstichting kon molenmaker Jellema te Birdaard eindelijk opdracht geven de stelling geheel te vernieuwen. Waarom zo lang gewacht? Er was een rijkssubsidi-

Windlust zonder stelling (25-1-2003)

die beschikbaar, maar deze was niet kostendekkend. Een aanvullende bijdrage van de vereniging Dorpsbelangen te Overschild gaf de doorslag. Met het eigen geld van de stichting wordt nu ook de zelfzwichting bijgesteld en gangbaar gemaakt. De molenmaker verwacht nog deze week gereed te zijn. Binnenkort dus weer draaiende wieken boven Overschild.

De Slochter Molenstichting heeft de zorg over 6 molens in de gemeente. Met deze restauratie is niet al het onderhoud aan de *Windlust* gereed, maar de molen draait wel weer op een verantwoorde wijze.

Zeskante korenolen (71), Niebert [47]

Omdat molenaar Broekema enige tijd geleden is gestopt met werken, kan hij veel meer tijd aan zijn "werk" als vrijwillig molenaar besteden. Hierdoor is de molen ook door de week (na afspraak met Broekema) te bezichtigen.

De molen, die eigendom is van de gemeente, maakt deel uit van de Culturele Driehoek samen met de Coendersborg te Nuis en het Steenhuis te Niebert. Regelmatig worden paardenkoetstochten georganiseerd die ook de molen aandoen.

De korenolen te Niebert
Folder van de Culturele Driehoek

Korenolen *Wilhelmina* (87), Noorderhoogebrug [55]

Dank zij de inspanning van velen

heeft de Molenstichting Hunsingo en Omstreken pecunia om de molen *Wilhelmina* in Noorderhoogebrug te onderwerpen aan een goede onderhoudsbeurt. U zult nog wel weten dat van bouwmarkt Hornbach €20.000 is ontvangen ter besteding aan deze molen.

Dit voorjaar zal het stellinghek worden aangepakt. Molenbouwer Dunning uit Adorp zal zorgen voor een nieuwe in bilinga uitgevoerde balie. Vanuit arbo-oogpunt is het vereist dat er een schoplat komt: en wel met de juiste afmetingen en op de juiste plaats. Dit karwei wordt eveneens uitgevoerd.

Verder staat op het program de korte spruit te vervangen. De korte spruit zal eveneens van bilinga worden gemaakt met daarboven nieuwe red cedar luiken. Als dit alles is vernieuwd komt er ook nog een nieuwe aluminium vlaggenmast op de spruit, zodat de vlag (het liefst de blauwe wimpel) voluit kan wapperen, hopelijk op molendag 2003. De Dorpsgemeenschap Noorderhoogebrug juicht dit werk van harte toe, want het is hun molen, vinden ze. Wij zijn daar blij mee.

Ander molennieuws

Sorteer- en plakdagen in het Groninger Molenarchief

Naast de openstelling voor het reguliere archiefwerk organiseert de archiefcommissie sorteer- en plakdagen. In een eerder nummer van dit blad hebt u al eens kunnen lezen dat het daar gezellig toegaat. Al doende komt u daar allerhande interessante feiten tegen: het is zeer verleidelijk alles te lezen in plaats van door te werken!

Hierbij de data van extra openingstijden voor iedereen die mee wil helpen in het archief:

15 en 29 maart	sorteer- en plakdagen
10 mei	Nationale molendag
14 en 15 juni	Groninger molenweekend
13 september	Monumentendag
11 en 25 oktober	sorteer- en plakdagen

Het Groninger Molenarchief is verder op elke dinsdag open van 9:30-16:00 uur. Het is wenselijk een

afpraak te maken als u het archief wilt bezoeken (0599-312185 of mobiel 06-50584331); molenarchief@hetnet.nl

Het bezoekadres van het Groninger Molenarchief is de werkplaats van waterschap Hunze en Aa's, Wedderstraat 39 te Veele (gemeente Vlagtwedde). Het postadres is: Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, 9541 ED Vlagtwedde.

OPROEP over Bremer-roeden

Namens de webmaster van de Nederlandse Molendatabase vraagt Harry van Hoorn, een van de inzenders van een reactie op de rubriek **Onbekende molens**, naar (meer) gegevens over de plaatsing van Bremer-roeden (roenummer, molennaam). Reacties kunt u sturen naar www.molendatabase.nl of/en naar de redactie van *De Nieuwe Zelfzwichter*, want wij zijn natuurlijk ook benieuwd!

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

Fa. Dunning Molenbouw

Gespecialiseerd in het restaureren en het uitvoeren van
onderhoudswerkzaamheden aan koren-, pel- en poldermolens.

Provincialeweg 28
9774 PB Adorp
tel. (050) 3061221
fax. (0598) 450013
06 - 51856323
dunning.molenbouw@hetnet.nl

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Een grote
collectie
in horloges,
zilver,
goud en
briljant.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO

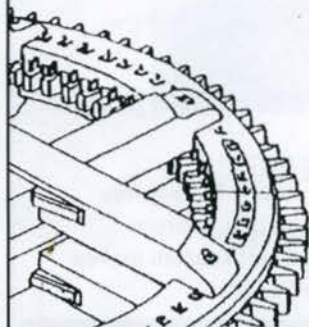
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen

⌘ Villa's

⌘ Recreatiebungalows

⌘ Molens

⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanden.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25

9718 BB Groningen

☎ (050) 313 34 16

Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

EENRUM

zelfs bij regen een zonnig dagje uit !!!

Rondom het Molenplein vindt U:

Molen de Lelie

Met bakkerijmuseum en ambachtelijk gebakken
oerbrood

Tel: 0595-491272

Aardewerkplaats de Volharding

Met ambachtelijk aardewerk uit de
hele wereld

Tel: 0595-401688

Abrahams Mosterdmakerij

met ambachtelijke mosterd en
azijnmakerij en sfeervol restaurant

Tel: 0595-491600

Kaarsenmakerij Wilhelmus

Met ambachtelijke kaarsen
productie en zelf kaarsen maken
Tel: 0595-491388

Verslag ledenvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen

Op 26 november jl. vond in het hotel Accor Mercure te Haren de najaarsvergadering plaats van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen. Helaas werd de vergadering slecht bezocht, slechts 21 leden tekenden de presentielijst. De vergadering viel uiteen in twee delen. In het eerste deel werden alle bestuurlijke zaken afgehandeld. Het tweede deel omvatte een presentatie over hang- en sluitwerk in molens.

In het bekende snelle tempo handelde voorzitter Leen Duijm de agendapunten af. In zijn inleiding gaf hij een overzicht van de belangrijkste resultaten van de landelijke contactdag van het GVM. Zo wordt de controle van de bliksembeveiliging thans uitgevoerd door de heer Jongman uit Hoogkerk en wordt het huidige instructiemateriaal in de komende jaren gecompleteerd en waar nodig verbeterd. Verder werd met enige ogenblikken van stilte het overlijden van de heer Albert Bosma herdacht. Zonder tegenstemmen wordt Willem Huizenga herbenoemd als bestuurslid van het afdelingsbestuur. In de rondvraag werd o.a. een vraag gesteld over de zoge-

naamde 30-urennorm waaraan de examenkandidaten na 2002 aan moeten voldoen. Deze problematiek wordt hieronder nader uitgewerkt.

Na de pauze wordt door de heer Paul Toes van de firma Mennens een presentatie gegeven over het gebruik van staaldraad, kettingen, takels en valbescherming in de molen. Deze presentatie is een direct gevolg van de invoering van de arbo-wetgeving in de molens. De moleneigenaren zijn nu verplicht jaarlijks voorlichting te geven over een arbo-gerelateerd onderwerp. Deze verplichting is gedelegeerd aan het afdelingsbestuur. Ruim een uur wist de heer Paul Toes de zaal te boeien met zijn presentatie. Afgaande op de vele vragen tijdens en de reacties na afloop werd de presentatie door de zaal als uitermate interessant en leerzaam ervaren.

Uitwerking van de 30-urennorm

Door het landelijk bestuur van het Gilde is bepaald dat met ingang van 2003 alle kandidaten voor het toelatingsexamen minimaal 30 uren praktijkervaring moeten opdoen op andere molentypen dan de instructiemolens. Met andere molentypen wordt bedoeld een molen met een andere functie en/of constructie dan

de lesmolen. Dit betekent dat iemand die leest op een korenmolen en daarnaast actief is op een andere korenmolen niet voldoet aan de 30-urennorm. Om nu een stormloop op zaagmolens, oliemolens en standerdmolens te voorkomen wordt deze norm provinciaal ingevuld. Het afdelingsbestuur zal in overleg met de gastgevend molenaars data vastleggen waarop de aspirant-molenaars welkom zijn op o.a. de *Fram* in Woltersum, *Woldzicht* in Roderwolde en de standerdmolen van Bourtange. De instructeurs worden geïnformeerd door het bestuur over de exacte data. De leerling-molenaars dienen op afgesproken dagen aanwezig te zijn op gastmolens en voldoende kennis te hebben van de specifieke kenmerken van de werktuigen of de constructie van de betreffende molen. Er zit dus een zeker verplichtend karakter in deze regeling, omdat daardoor een optimale wisselwerking kan ontstaan tussen de leerlingen en de gastgevend molenaar. Deze regeling geldt alleen voor de 'vreemde' molentypen in de provincie Groningen. Leerlingen die op bijv. een korenmolen lessen zijn vrij om, in overleg met de instructeur, gedurende de opleiding praktijkervaring op te doen op een watermolen. Leden in opleiding die de molencursus niet volgen bij een instructeur maar bij een gediplomeerd vrijwilliger kunnen ook gebruikmaken van deze regeling. Zij dienen daarvoor contact op te nemen met het afdelingsbestuur.

Toelatingsexamen

Onder winterse omstandigheden is op 11 januari jl. het toelatingsexamen afgenomen. Plaats van handeling was *De Korenschoof* in Noorderlaren. Gelukkig voor de examinatoren had zich slechts één kandidaat aangemeld zodat het koukleumen beperkt bleef. De aspirant-molenaar werd na een grondige ondervraging toegelaten tot het komende voorjaarsexamen. Wij wensen hem daarbij alle succes toe.

tweedelig	F_{2ul}	$F_{2ul} = LC$	F_v	- b - bandbreedte	banddikte geappreteeerd	standaardlengte	standaardlengte RD
	[daN]	[daN]	[daN]	[mm]	[mm]	[m]	[m]
standaardlengte $l_s = 4,00$ m, rateldeel RD=0,30 m	1.000	2.000	500	35	1,5	4	0,3

Alternatief voor roedekettingen
Uit: Folder SpanSet (Mennens Groningen)

Molenas van De Muinck Keizer in Uithuizen

In de molen *De Liefde* te Uithuizen ligt een gietijzeren as waarop te lezen staat:

J.M. de Muinck Keizer. Martenshoek 1902 N° 100.
De as is doorboord en heeft een lengte van ca. 580 cm. Het achtereinde van de as is verzwaaard uitgevoerd. Op de askop is een achtpuntige ster gegoten. De afmetingen van de roedegaten in de askop zijn: 38 x 44 cm.

In het telefoonboek van Martenshoek komen we de naam De Muinck Keizer niet meer tegen. Honderd jaar geleden was dat heel anders. Jan Menzo de Muinck Keizer werd op 10 februari 1864 te Burum geboren (hij overleed in 1932). Zijn vader was Nederlands Hervormd predikant; hij was beroepen te Nieuw-Scheemda. Jan Menzo doorliep het gymnasium in Winschoten en begon in 1881 de studie medicijnen aan de rijksuniversiteit Groningen. Zijn grootvader, Jan Koning werd in 1855 vennoot van de ijzergieterij Welgelegen. Deze gieterij was in 1851 opgezet door Ten Oever en heette na 1855 Ten Oever en Koning. In 1866 trad een broer van Jan Koning tot de firma toe, namelijk Johan Koning, waardoor de firma Ten Oever, Koning & Co ging heten. De technische man was en bleef echter Ten Oever. Nadat de grootvader zich terugtrok trad op 1 juli 1882 Jan Menzo De Muinck Keizer als compagnon toe in de firma. Hij was toen 21 jaar oud, officieel nog minderjarig en dus was er 'handlichting' nodig om hem te laten toetreden. De samenwerking met zijn oudoom verliep moeizaam, doch dit probleem werd opgelost doordat Jan Menzo diens aandeel kocht.

In 1891 trok ook Ten Oever zich terug en verkocht zijn aandeel eveneens aan J.M. de Muinck Keizer, waardoor deze alleen eigenaar werd. Het ging hem aanvankelijk niet voor de wind. De jaren '80 waren economisch zeer zwaar en in 1884 werd het bedrijf ook nog eens getroffen door een brand. De Muinck Keizer was echter een vechter en voor het bedrijf

verdiepte hij zich niet alleen in de nieuwste technieken, maar ook in commerciële zaken.

Aan het eind van de 19^e eeuw nam de bedrijvigheid weer toe en kreeg de gieterij steeds meer opdrachten. Het bedrijf werd daartoe vernieuwd en uitgebreid. In 1894 werd de capaciteit van de stoommachine-installatie vergroot en werd er een lierenfabriek geïnstalleerd. Een verdere vergroting van het bedrijf vond rond 1900 plaats met de bouw van een afdeling voor een staalgieterij en daarmee was hij de eerste in Nederland. In 1902 vond de eerste proefgieting plaats.

In 1908 werden de beide zoons van Jan Menzo (Menzo en Alle Sytze) in het bedrijf opgenomen. Beiden waren afgestudeerd als ingenieur en een welkome aanvulling voor de *know how* van het bedrijf. De Muinck Keizer had echter plannen tot grote uitbreiding van de staalgieterij en nam daartoe in 1912 contact op met de grootindustriële Stork en Werkspoor. Zijn zoektocht naar een groot geschikt terrein voor een nieuwe fabriek bracht hem in Zuilen bij Utrecht, waar hij in 1913 vier hectare land kocht gelegen in de nabijheid van het spoor, tussen het Merwedekanaal en de Amsterdamse straatweg. In 1915 was de nieuwe fabriek klaar en aangezien er genoeg vraag was, werd besloten tot de verhuizing van de staalafdeling van Martenshoek naar Zuilen. In juni van dat jaar werd er het eerste staal gegoten.

Het oude bedrijf in Martenshoek, waar in 1914 150 personeelsleden in dienst waren, werd aanvankelijk voortgezet, doch in 1917 verkocht. Het deed daarna dienst als opslagterrein van een oud ijzerhandel. Demka, het nieuwe bedrijf in Zuilen, beleefde de eerste twintig jaar een stormachtige groei. Daarna kwam er concurrentie van Hoogovens, een nieuw bedrijf dat met regeringssteun was opgericht. De Tweede Wereldoorlog was voor beide

bedrijven desastreus, waarna wederom een opbloei plaatsvond. Uitbreiding van Demka werd tegen-
gewerkt door Hoogovens die door de overheid werd
bevoorrecht, en uiteindelijk werd het bedrijf in 1964
geheel door Hoogovens overgenomen. Op 20 maart
1983 werd de productie van Demka stilgelegd en
kwam er een eind aan het eens zo bloeiende bedrijf.

Merkwaardig!

Zoals gezegd is de as in de molen *De Liefde* te Uit-
huizen in 1902 gegoten met het nummer 100. Voor
zover ik tot nu toe heb kunnen nagaan, is met

zekerheid te zeggen dat de molen niet vóór 1928 is
voorzien van een gietijzeren as. De vraag dringt
zich dan op: kreeg de molen de as met nummer 100
als een tweedehands as en zo ja, in welke molen
heeft hij dan eerst gedraaid?

Uiteraard stel ik het zeer op prijs van de lezers tips
te vernemen.

(Voor dit verhaal heb ik dankbaar gebruik gemaakt
van het artikel van Willy de Haan *De opkomst en
ondergang van een gieterij in Martenshoek* in de Veen-
koloniale Volksalmanak – jrg. 2000, pag. 66-75.)

G.D. Wijnja

Oet 't leevn van 'n Grunniger mulder

Over koren malen, hout zagen en water verzetten

Genoeglijk zitten we op de tweede zolder van de
gerestaureerde poldermolen *De Dellen* een kopje
koffie te drinken. Hier aan het Termunterzijldiep
even ten zuiden van Nieuw-Scheemda heeft de 87-
jarige molenaar Roelof Poppo Lemminga een gezell-
ig hoekje ingericht voor een momentje rust in z'n
bewogen molencarrière.

Roelof Poppo Lemminga maakte de oude Gronin-
ger molenglorie van nabij mee. Maar ook het verval,
gevolgd door de breed gedragen herwaardering
voor de monumentale windmolens. Terwijl de wie-
ken rustig langs het raampje van de achtkante
molenromp draaien, luistert Lemminga naar de ver-
trouwde geluiden van de molen: het lichtjes kraken
van de raderen boven hem en beneden het schui-
mend bruisen van het opgemalen water. Dan zit hij
ook weldra op de praatstoel met een warme beker
koffie onder handbereik.

Hout zagen en koren malen

Roelof Poppo Lemminga werd in 1915 geboren als

zoon van een molenaar. "Vader had een zogeheten
gecombineerd bedrijf, want hij kon op windkracht
zowel bomen zagen als koren malen. M'n grootva-
der had de koren- en zaagmolen *De Vriendschap* in
Scheemda gekocht. Dat was zo rond 1880. Hij was
oorspronkelijk kapitein onder zeil en kwam aan de
wal. Daar dreef hij een vetweiderij op een boerderij
in het Oldambt. Toen Albert Croi die molen met
houtstek te koop aanbood, deed grootvader zaken
met hem. Mijn vader is daar op de molen in het
muldershuis geboren. Dat was in 1884. In 1908 is hij
met m'n moeder getrouwd." Ze kregen vier kinde-
ren. "Ik ben de één na jongste en groeide samen met
de andere kinderen op bij de molen. En die trok me
geweldig. De gebouwen hadden allerlei geheimzin-
nige hoekjes en boden een geweldig speeldomein."
Natuurlijk was het spelen en ravotten tussen de sta-
pels planken en balken prachtig. Je kon je er goed
verstoppert: achter de stiepen van de zaagloods,
onder de vloer terwijl daarboven zware bomen tot
planken werden verzaagd. Maar nog hoger zwaai-
den de wieken, machtig en tegelijk levensgevaarlijk.

Achter de deurtjes van de molenstelling loerde het gevaar een klap van een molenwiek te krijgen. Ook de werktuigen en de in elkaar grijpende raderen waren voor kleine kinderen een voortdurende bron van mogelijke ongelukken.

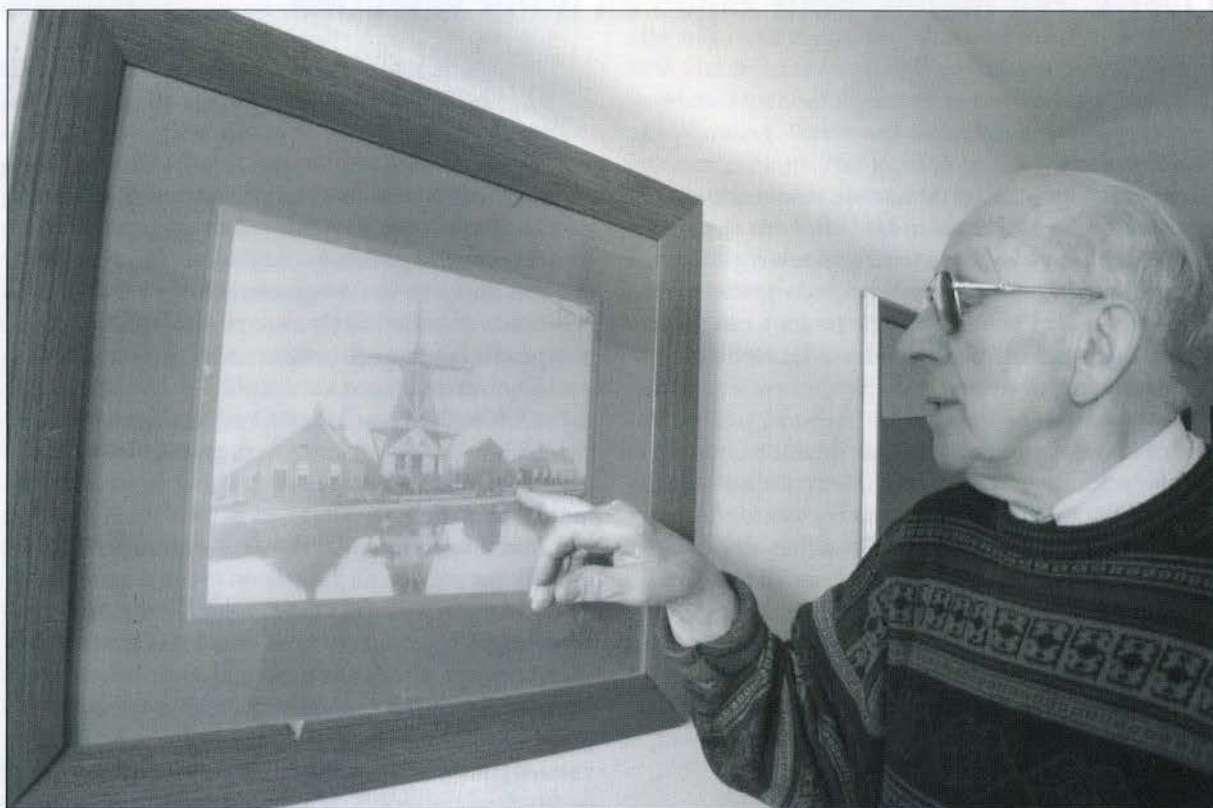
"Toen ik een jaar of tien was, begon het bedrijf me toch ook te boeien. Ik zag de knechten bezig, er liep een man of drie. Als zij de zagen vijlden in de vijlbank, keek ik van hen de kunst af. Zo probeerde ik daarna die grote, lange zagen ook weer scherp te maken door ze te zetten en te vijlen. Wat was je trots als daarna de meesterknecht jouw zaag in het grote zaagraam zette. De kennis van het zagen kreeg ik door er altijd met de neus bovenop te staan. Als ik uit school kwam en geen huiswerk had, zei vader: "Er liggen twee bomen op slee. Laat die er maar doorlopen." Dat betekende dat ik die beide bomen zelf mocht verzagen tot planken. Het zagen vond ik ook mooier dan het malen. Daar zat muziek in, meer dan in zingende stenen. Het sjsjsjsj sjsjsj sjsjsj.... van de zagen door het hout, een heerlijk geluid."

"Kijk, hier sta ik met m'n vader bij de molen". Lemminga wijst op de oude foto die bij hem thuis in de

gang hangt en de herinnering bewaart aan de vergane glorie van een prachtig windmolenbedrijf. Koren- en zaagmolen *De Vriendschap* was een zelf-zwichter daterend uit 1841. Rechts het molenaars-huis en een loods op stiepen, die *de galg* genoemd werd waarin het lat- en regelwerk te drogen werd gezet. Het huisje links is een knechtswoning. Hierlangs liep een sloot die de verbinding vormde met het balkgat dat achter de molen lag. De vaart op de voorgrond is het Winschoterdiep. Achter de molen stonden nog drie loodsden voor het drogen van balken en planken.

Elektrisch

Tot 1920 ging alles nog op windkracht, maar toen de elektrische aandrijving kwam, werden de wieken alleen nog als hulpkracht ingezet. Lemminga: "In 1919 flikkerden bij ons de eerste lampjes aan in de kamer en een jaar later kwam er een elektromotor van 20 pk bij de molen. Met een hendel schoof je een tandwiel omhoog en dat zorgde voor aandrijving van het spoorwiel. En dat dreef de stenen weer aan." Het liep allemaal voorspoedig en op een gegeven moment werd besloten de houten as uit de kap te halen. Die ging een tweede leven tegemoet op de korenmolen van Kommerzijl. Op het maalderij- en

Met vader voor de zaag-korenmolen

Foto: Gerben D. Wijnja, Tjerkwerd

zaagbedrijf van Lemminga was *het elektrisch* voortaan het parool. Toch kijkt de mulder met genoegen terug op de periode waarin op windkracht het brood verdiend werd. "Het was een dubbel bedrijf hè. Maar het ging nooit gelijktijdig. In feite werkten we op de vraag van de markt. Het boerengemaal was in die tijd puur loonwerk en daarnaast verkochten we gerstemeel, maïsmeel en roggegrof voor de bakkers. Dat ging in die tijd in zakken van 70 kilo, zo'n 300 per week. Daarvan gingen er ongeveer honderd naar bakkers en particulieren hier in de buurt. Ieder huis had hier wel een varken in het hok staan voor de slacht. We leverden geplette haver voor de leverworst en een beetje roggemeel voor de bloedworst. De rest van de rogge ging naar de bakkerij."

Nadagen

In de dertiger jaren werden in het vakblad *De Molenaar* weer molenaars en molenknechten gevraagd. Het waren de nadagen van de overgebleven windmaalderijen. "Ach ja, die knechten werden zo achter de boerenpaarden vandaan gehaald. Er werd ook niet gevraagd waar ze vandaan kwamen, van welke molen. Als ze maar wat *in de litsen* hadden." Trots toont de oude Lemminga z'n spierballen. "Ja, jon-

gen, daar kwam het op aan. Het waren allemaal zelfzwichters hè. Als er wat was, trok zo'n vent aan de ketting en dan ging de snelheid er vanzelf uit." Vanaf de eeuwwisseling had de zelfzwichting in het noorden van het land een geweldige opmars gemaakt. De zeilen werden daarbij vervangen door klepjes die als een soort jaloezie met grote eenvoud te bedienen waren. Daardoor hoefde de molenaar voor een bui ook niet meer te stoppen en de zeilen op te rollen. Zeker in weer en wind was dat een weinig plezierig werkje.

Trouwen

Zelf kwam Lemminga als jonge knaap in 1937 terecht op de nog bestaande korenmolen *Noordenveld* van Roel Bosman in Norg. "Ik heb daar een half jaar lang in de winter gedraaid, als molenaarsgezel, voor vijf gulden in de week met de kost toe. Ik herinner me nog dat ik er heen ging. Op onze eigen molen hadden we personeel en daar moest wat van weg. Toen ben ik op zoek gegaan naar een andere plek. Dat werd dus Norg, 57 kilometer fietsen van huis om kennis te maken met Bosman. De molen maalde, ik weet het nog goed. We gingen de boel bekijken en toen in huis om te praten. Ik werd aangenomen en ging opgelucht op de fiets terug naar

Lemminga en Harmannus Noot genieten van een vers bakje koffie op de molenzolder van *De Dellen* waar een knus schafthoekje is gecreëerd. Hier deed Lemminga ook z'n uitvoerige verhaal over het oude Groninger molenverleden.

Foto: Gerben D. Wijnja, Tjerkwerd

huis. Het was in de tijd dat benzine 7 cent de liter kostte. Op een zondagavond ging ik ernaar toe; de maandag moest ik beginnen. 's Avonds was er dansen in het café. Het eerste rondje was voor mij en daar kwamen er nog eens vijf achteraan. Dat was feestvieren! Het was maar goed dat ik 't lijf vol had met boterhammen. Ja, en zo was ik er als een buitenlander ingehaald, als een vreemde eend in 't pakhuis, maar het beviel uitstekend. Ik had er een goed kosthuis en trouwde op m'n 27ste met een meisje uit Veendam."

Wederopbouw

"De periode van opbouw na de oorlog was voor ons funest. In 1954 kwam de klad in het zagen door verlegging van het Winschoterdiep. Dat moest voor de aanleg van een weg. Het hele molencomplex werd daardoor van de kaart geveegd. In mei/juni van het jaar 1954 werd de molen gesloopt. Dat was pure broodroof. Je kon het niet tegenhouden. We kregen wel wat geld, maar je kwam niet verder meer. Hier en daar nog wat schnabbelen, meer niet. We zijn toen weer met meel verder gegaan. We schaften een hamermolen van Klein Bussink uit Apeldoorn aan. Maar op mijn 62ste ben ik ermee gestopt."

Hobbymulder

Lemminga ging in latere jaren graag eens buurten bij collega's. Als hij bij z'n dochter in Den Anel op bezoek was, kwam hij ook wel op pelmolen *De Liefde* (toen *De Jonge Jan* geheten) van Tiddo Muda. Hier werd tot het laatst nog volop gepeld. Mede dankzij Muda is het ambachtelijk pellen op windmolens voor het nageslacht bewaard gebleven. Lemminga is voor z'n molenverdiensten koninklijk onderscheiden en nog steeds bemaalt hij een molen. Geen koren- of zaagmolen meer, maar *De Dellen*, één van de drie poldermolens die nog in het Oldambt staan. De molen behoorde tot de zogeheten *pegelmolens*. Dat waren molens die overdag door de wiekstand en 's nachts door lichtsignalen in lantaarns aan de wieken aangaven wanneer er niet op de boezemkanalen gemalen mocht worden. De molen dateert van 1855 en kwam in de plaats van een afgebrande voorganger uit 1793. Al vroeg kreeg de molen een petroleummotor als hulpkracht en in 1907 werd een stoommachine geplaatst om in windstille perioden de vijzel aan te drijven. In 1935 werd het gevlucht verbeterd door de roeden te voorzien van stroomlijnneuzen en remkleppen; in 1950 maakte de houten vijzel plaats voor een stalen exemplaar. Door de bouw van een nieuw gemaal bij Wagenborgen kwam de molen droog te staan en

werd hij verplaatst naar de polder Tichelwaark te Nieuw-Scheemda. In 1988 werd de molen feestelijk geopend. Lemminga is nog steeds in de ban van de molen. Als vrijwilliger hanteert hij de vangketting, smeert de belangrijke wrijfpunten in de molen, kruit de kap met wieken op de wind om de molen te laten draaien en werken. Want dat moet hij. Al komt er geen meel meer uit de meelgoot en jagen er geen zagen meer met gesjssjsj door de boomstammen, de geur van opgemalen polderwater doet hem ook goed. Hij geniet. Zijn vrouw zegt dat haar man op de molen een prachtig tijdverdrijf heeft: "Het is geen man voor achter de geraniums." Dan wijst ze door het raam van hun flat naar buiten: Ik kan nog net het bovenste end van de molenwieken zien wentelen als mijn man op de molen is." Zo genieten ze beiden van hun welverdiende oude dag.

Lemminga voor *De Dellen* tegen de achtergrond van een wijsd Oldambt

Foto: Gerben D. Wijnja, Tjerkwerd

(Dit verhaal is eerder verschenen in de rubriek *Heden en verleden* in *De Molenaar* van 13-12-2002.)

Boekennieuws

Het geheim van Jaap de Olieslagersknecht, Gerben D. Wijnja.
Genaaid/gebonden, 144 pagina's,
zwart-wit illustraties
ISBN 90-288-3658-6. Prijs €17,50.
Uitgeverij Europese Bibliotheek
(publisher@eurobib.nl)
www.europesebibliotheek.com

Auteur Gerben D. Wijnja mag trots zijn op zijn zeer bijzondere boek. Zelden verschijnt er een historisch verhalend boek met een technisch luchtje dat ook nog goed leesbaar is voor jeugdigen. De kans is groot dat de lezers alleen jongens en mannen zullen zijn: behalve de moeder van de hoofdpersoon spelen weinig (geen) meiden en vrouwen een rol van betekenis. Dit traditionele rolmodel mag voor de tijd van handeling normaal zijn, maar het komt niet ter sprake.

Onderwijskundigen spreken bij een boek als dit over een rijke tekst, dat bedoelt te zeggen dat er meer uit te halen is dan er geschreven is. Niet dat u tussen de regels moet lezen om door te krijgen wat er eigenlijk staat: de inhoud is duidelijk genoeg. Het boek is inhoudelijk zeer compleet: zelden is een zogeheten leesboek voorzien van een verklarende woordenlijst, een molenuitdrukkingenlijst en een literatuurlijst! De rijkdom biedt alle mogelijkheden voor een groeiende moleninteresse. Het boek is smakelijk voer voor wie *Zo gaat de molen* (zie de bespreking in *De Nieuwe Zelfzwichter* 02/2) achter zich hebben gelaten.

Pakweg driekwart van het verhaal heeft de lijn van een detective story: olieslagersknecht Jaap zoekt uit hoe het zit met een verdachtmaking van brandstichting in een andere molen door een collega. Ondertussen, en in het laatste deel helemaal, komen we veel te weten over het vroegere molenleven in de Zaanstreek. Men kan erover twisten of een boek als dit voldoen moet aan de drie klassieke eenheidseisen voor drama (plaats, tijd en handeling). Mijns inziens houdt het tot het einde de aandacht vast, mede door de zeer illustratieve – en bovendien fraaie – foto's.

Toch haakt er iets. Ik zou zeggen: je kunt voelen dat het verhaal geschreven is door een schoolmeester. Daar ben ik enigszins overgevoelig voor omdat ik zelf ooit ook frikte. Over het algemeen zijn de zinnen kort, dat maakt de tekst leesbaarder voor jeugdigen, maar naar mijn smaak is de stijl iets te brokkelig. Bovendien

bevat bijna ieder citaat een regie-aanwijzing over de juiste wijze van verstaan. In een dialoog van twee personen blijkt wel uit de aanhangstekens, de alinea's en de inhoud wie er aan het woord is. Nu staan overal tussenwerpsels van de schrijver in de trant van:

'Vergeten?' schreeuwt Gruys met schorre stem, terwijl hij dreigend zijn vuist balt. 'Kom maar op zeun. ...'
Deze structuur overheerst het verhaal en dempt de fantasie van de lezer.

De veelzijdigheid van de doelgroep van *Het geheim van Jaap de Olieslagersknecht* is natuurlijk ook een zwak punt: wat voor de één een wenselijke toelichting is, is voor een ander overbodig. Dat is bijvoorbeeld het geval met woorden die een eeuw geleden gewoon waren en die de oudere volwassenen van nu (misschien) nog wel kennen maar basisschoolkinderen niet, bijvoorbeeld diender en karnen (in de letterlijke betekenis). De uitdrukking *een klap van de molenwiek krijgen* heeft ook nog een tweede figuurlijke goedmoedige betekenis: overenthousiast raken (dat komt vooral bij molenvrienden voor).

Zoals gezegd bevat het boek een prachtige verzameling oude en ook veel nieuwe (didactisch goed gemaakte) foto's. De keuze voor onderschriften volledig in kleinkapitaal is niet gelukkig. Hele alinea's in die letterstijl zijn lastig te lezen – dat staat in ieder boek over grafische vormgeving. Toch is deze uitgave alleen als kijkboek al zeer de moeite waard!

Me dunkt dat het boek uitnodigt eens een winderige dag (met oordopjes in!) door te brengen in de prikkelende turfrook en de zoete geur van warme olie.

J.C. van Driel

Verstild verleden (43)

Een visser tuurt rustig naar zijn dobber. Een melkan staat achter de fiets klaar voor de vangst en op de achtergrond: vergane glorie. Althans zo lijkt het.

Een molen in verval. De stelling is er niet meer, één roede is bijna geheel verdwenen en de andere sterk in verval. Vergane glorie, dat is zeker, maar bepaald nog niet echt slecht. Opknappen, zouden we tegenwoordig zeggen. Het lijf en de romp zien er immers nog fit uit – zelfs de *Zwakkenburger* (what is in a name?) krijgt nog een kans; waarom deze molen dan niet. Simpel: omdat we met deze foto in de jaren vijftig zijn aanbeland. De jaren van de wederopbouw (niet voor molens!), de jaren van vooruitgang.

In het begin van de jaren vijftig legde de molen van Bolhuis te Ruischerbrug het loodje. De gemeente Noorddijk zag er geen brood meer in. Weer verdween één van de vele molens langs het Damsterdiep. Weer konden we een naam uit het molenboek schrappen: *De Koveltemp*, in 1867 gebouwd om geld te verdienen. Altijd tegen de concurrenten opgebokst zonder zelfzwichting. Een molen met een merkwaardige naam. Een naam om op terug te komen (zie ook de rubriek **Onbekende molens**).

De Koveltemp te Ruischerbrug
Foto: Collectie Veenkoloniaal Museum

Reacties op Verstild verleden 42

Van verschillende zijden kregen we reacties op het artikel over de Eerste Nederlandsche Windmotoren-fabriek. Het blijkt maar weer: chargeren helpt. Vooral als een Fries over die vervelende Friezen schrijft en met minachting spreekt over de windmotoren van Bakker uit IJlst. Het heeft geholpen. Mijn blijkbaar iets te brave oproep van heel wat jaren terug leverde toentertijd geen enkele bruikbare reactie op. Nu ploften vijf reacties op de deurmat. Daarbij zat een reactie van een aardige Fries, een reactie met foto's uit de omgeving van Woerden, een reactie met foto's uit Noord-Holland en een artikel uit De Ingenieur.

Toch laat ik u nog in spanning en toon ik nog niets van het binnengekomen materiaal. We zijn er nog niet. Graag wil ik weten waar de fabriek in de Groningse (of heeft u liever Hareense?) wijk Helpman

heeft gestaan. Zijn er foto's van het bedrijf, de personeelsleden of foto's van nog meer windmotoren? Helpman, daarop is onze hoop gevestigd. De ooit meer dan bedrijvige wijk ten zuiden van Stad. Met natuurlijk de Helpermolen, maar ook ooit de vestigingsplaats van tricotagefabriek Joseph van Hasselt, de hoefijzerfabriek Werkman, de roemruchte lakstokerij van Sikkens – jazeke, die Sikkens – de inmiddels vergeten, maar toen meer dan roemruchtige bierbrouwerij Keizer Barbarossa en last-but-not-least, de Eerste Nederlandsche Windmotorenfabriek van Horch en Loning.

Kom op Helpman (meervoud: Helplui, Helplieden, Helpman-lui/lieden): help me en lever plaatjes van de fabriek en vertel over het verleden en de geleverde molen!

Wordt vervolgd...

Onbekende molens

Deze keer eerst de reacties op eerdere afleveringen. We zetten de mededelingen in de volgorde van de nummers van De Nieuwe Zelfzwichter waarin de foto's verschenen.

2002/2

Naar aanleiding van de fraaie poldermolen met zelfzwiching meldt Albert-Jan Veening te Boyl dat het de molen van de polder onder de gemeente Witmarsum (bijgenaamd Ypma's polder) zou kunnen zijn. Hij is in het bezit van een krantenfoto (datum onbekend) die we hieronder afdrukken. Het elektrische gemaaltje met de hoge ramen vlak onder de goot komen overeen evenals de bovengrondse stroomleiding. Deze molen is in 1941 gesloopt.

2002/4

Harry van Hoorn uit Spaarndam meldt dat de twee foto's van een molen met een gebroken roede hem sterk doen denken aan de poldermolen (76) van het waterschap Engeweer aan het Kardingemaal te Westerwijtwerd.

P. van Dijken uit Uithuizermeeden gaf dezelfde oplossing. Hij vermeldt er nog bij dat van deze

Foto: Collectie Albert-Jan Veening te Boyl

molen in 1936 een roede stuk was en dat die in 1940 werd hersteld.

Van de tweede daar afgebeelde molen vermoedt Harry dat het de *Tonnistilster Watermolen* (120) bij Wagenborgen is; de molen is gesloopt in 1960.

Spoorloos

In oktober 2002 deed Koos Kugel voor RTVNoord een oproep met de vraag naar informatie over een schilderij dat ooit is gemaakt van molen de *Koveltimp* te Farmsum. Een foto van dit schilderij is in 1977 geschonken aan het Groninger Molenarchief door ene R.G. Meijer. Koos is familie van de laatste eigenaar (zijn opa) van het toen naast de molen gelegen Café Kugel.

Koos Kugel wil graag weten waar het schilderij zich nu bevindt en wie het geschilderd heeft. Bij de zoektocht kan het te pas komen dat hij weet wie R.G. Meijer is/was. Koos roept daarbij uw hulp in. Zijn adres is: Wilhelminastraat 38, 9611 JW Sappemeer, 0598-380421 (kugeltjes@home.nl). Over de molen weet Koos het volgende te melden:

De molen stond in Farmsum aan de Weiwerdermaar naast een koffiehuis dat later Café Kugel is geworden (inmiddels afgebroken). De *Koveltimp* was een achtkante bovenkruier-korenmolens. De laatste eigenaar, Frans van der Werff, heeft de molen in 1919

door faillissement moeten afbreken. Daarvoor waren vier broers eigenaar, waaronder Sietse en Jannes van Sloten (1874-1913). De molen is daarom bij ouderen meer bekend als Van Slotens molen.

De afgebeelde molen was al de derde molen die daar heeft gestaan. De eerste, rond 1717 gebouwd, is door de Fransen in 1814 in brand gestoken. Na herbouw brandde de molen op 9 augustus 1841 weer af. Daarna is de derde molen met dezelfde naam gebouwd die ten slotte in 1919 is afgebroken.

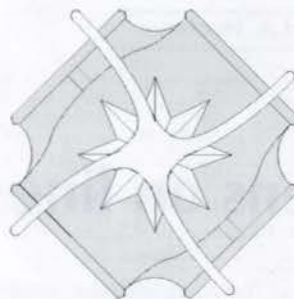
Hendrik Hachmer vond merkwaardigerwijze in zijn archief zuiver op naam een molen met de naam *Koveltimp* zonder de onderstaande afbeelding te kennen! Het is duidelijk dat het niet dezelfde molen is als de hieronder afgebeelde molen (zie de rubriek **Verstild verleden**). Er zijn natuurlijk meer hondjes die Fikkie heten, maar bij zo'n bijzondere naam is misschien wat anders aan de hand – een naamsverwisseling, een onjuiste vermelding in de registers wellicht of toch gewoon een naamgenoot. Wordt ook vervolgd...

Foto: K. Kugel te Sappemeer

Ledenvergadering van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Uitnodiging Voorjaarsvergadering 2003 in Zuidlaren

Hierbij nodigen wij u uit voor de voorjaarsvergadering 2003. Deze zal plaatsvinden op **woensdag 7 mei 2003 om 20:00 uur** in het molencomplex **De Wachter**, Havenstraat 36 te Zuidlaren (oostkant van Zuidlaren, volg toeristische informatieborden). Achter de molen is een grote parkeerplaats. In de zaal mag niet gerookt worden. Vanaf 18:30 uur zal het gehele Molenmuseum voor leden opengesteld zijn. De vergaderzaal is vanaf 19:00 uur open voor de gebruikelijke ruilbeurs.

In het Molenmuseum 'De Wachter' zijn naast de koren- en oliemolen ook een aantal gerestaureerde stoommachines, een bakkerswinkel uit het jaar 1900, een molenmakerswerkplaats, een bakkerij en een smederij te zien. Dit unieke museum wordt gedragen door een grote groep vrijwilligers die de molen en stoommachines regelmatig in bedrijf houdt.

Agenda Voorjaarsvergadering

1. Opening vergadering om 20:00 uur.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Notulen van de najaarsvergadering in 2002.
4. Jaarverslag 2002 van de secretaris
5. Jaarrekening 2002 van de penningmeester
6. Jaarplan 2003 van de secretaris.
7. Begroting 2003 van de penningmeester.
8. Bestuurssamenstelling: Aftredend de heer G. Koster. Voorgesteld wordt om de heer Koster tot bestuurslid te herbenoemen. Er zijn nog drie vacatures. Aanmelding van nieuwe bestuursleden kan tot voor de aanvang van de vergadering bij de secretaris of de voorzitter.
9. Rondvraag.
10. Sluiting (rond 21:30 uur).

Meer informatie over het Molenmuseum *De Wachter* kunt u vinden op de website:
www.keybite.nl/dewachter

Molen De Wachter, Zuidlaren, Drenthe
Foto: folder De Wachter

Na de vergadering wordt een voordracht en film gepresenteerd over het Molenmuseum *De Wachter*. Komt allen!

Namens het bestuur,
Arjen Strijkstra, secretaris

Molens on line

Via de gebruikelijke links vinden we op internet natuurlijk heel veel webpagina's met molenfoto's en moleninformatie, maar er bestaan ook websites die helemaal niet over molens gaan, maar toch erg leuke molenplaatjes opleveren. Een van die sites is <http://www.photo.net>. Als u in de openingspagina bij de link *Top-rated photos* selecteert, ziet u de keuzelijsten *Period* (Last 6 months) en *Rank by* (Folder Views). Klik met deze instellingen op *Search*. Klik vervolgens op de map van Jaap Hart. Zijn inzending bevat onder andere prachtige molenfoto's. Ze doen qua sfeer denken aan de schilderijen van de Hollandse meesters. Als u al dat geklik te veel gedoe vindt, kunt u ook rechtstreeks naar

het adres gaan met de genoemde portfolio:

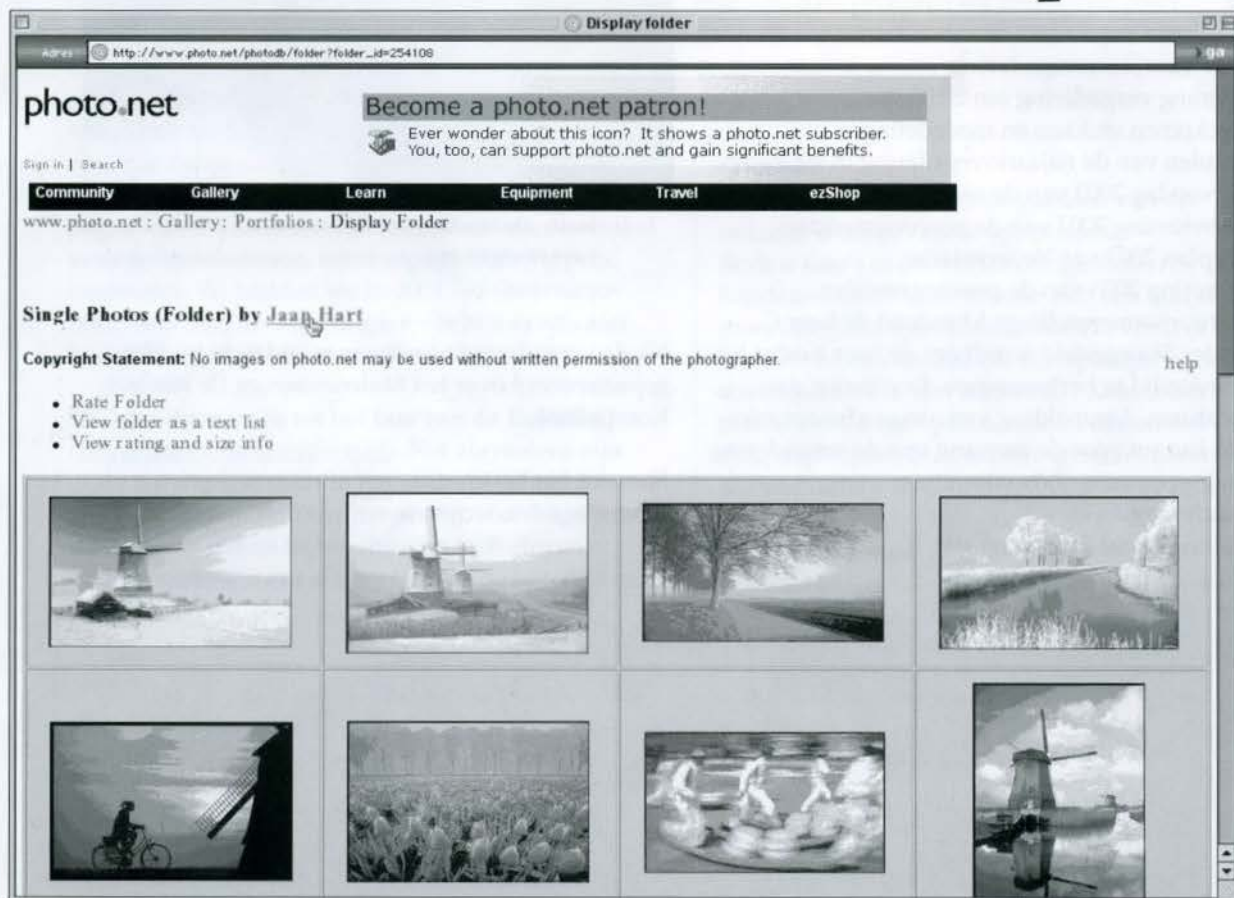
http://www.photo.net/photodb/folder?folder_id=254108

Neem de tijd om foto's in meer inzendingen te bekijken en stoor u niet aan artistieke foto's van min of meer blote dames (geen porno, om u alvast gerust te stellen!). U zult merken dat er nog meer afbeeldingen van molens zijn te vinden. Natuurlijk gaat het dan vooral om sfeervolle plaatjes van water(rad)molens. Het leuke van websites zoals

<http://www.photo.net> is, dat u ook zelf foto's kunt inzenden. Kijkers – *visitors* zoals ze die zo mooi noemen – beoordelen uw foto's en geven ze een cijfer. Als u geluk hebt, komt

uw inzending bij de top-honderd. Inzenden dus, die prachtige molenfoto's die u ooit maakte: het liefst nog met een bezoeker op klompen en met prachtige Hollandse luchten. Daar houden Amerikanen van, niet van De Veluwe of een of ander aangeplant stukje bos. Schroom niet, pak uw digitale camera en sla uw slag. Zo zet u Nederland weer op de kaart als molenland, iets wat het Nederlands Bureau van toerisme absoluut niet wil, maar daar hebben wij lak aan. Zij promoten liever iets anders.

In tegenstelling tot zijn Nederlandse evenknie <http://www.fotosurf.nl> overstelpt www.photo.net u niet met allerlei ongewenste reclame en dat is wel zo netjes.

AGENDA eerste halfjaar 2003

22 maart	Algemene vergadering Vereniging De Hollandsche Molen te Amsterdam
5 april	Jaarvergadering Gilde van Vrijwillige Molenaars te Arnhem
7 mei	Voorjaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
10 mei	NATIONALE MOLENDAG
14/15 juni	GRONINGER MOLENWEEKEND
28 juni	10 ^e Westlandse Molendag (http://come.to/westlandsemolens)

De zeven koren- en de vijf watermolens zijn in werking en te bezichtigen

Zie ook de agenda van het Groninger Molenarchief in de rubriek **Ander Molennieuws**.

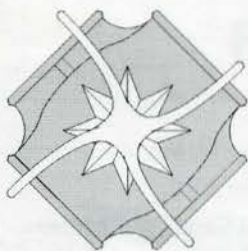
Open dagen Oost-Groninger molens

3 mei	molens Weddermarke en Wedderveer
17 mei	<i>De Liefde</i> te Uithuizen, <i>Onrust</i> te Oude Pekela
24 mei	<i>Veldkampsmeulen</i> te Bellingwolde
zo 25 mei	korenmolen <i>Ganzedijk</i> te Finsterwolde
29 mei (Hemelvaart)	<i>Noordstar</i> te Noordbroek
31 mei	<i>De Korenbloem</i> te Vriescheloo, <i>Niemans meuln</i> te Veerle
7 juni	<i>Onrust</i> te Oude Pekela
21 juni	Vestingmolen Bourtange
22 juni (zo)	<i>De Westerse</i> te Nieuw Scheemda
28 juni	molens te Winschoten
5 juli	molens Weddermarke en Wedderveer
6 juli (zo)	korenmolen <i>Ganzedijk</i> te Finsterwolde
12 juli	<i>Noordstar</i> te Noordbroek, <i>De Korenbloem</i> te Vriescheloo
19 juli	<i>De Dellen</i> te Nieuw Scheemda

De molens zijn geopend van 13:00 – 16:00 uur. De molenaar is dan aanwezig.

Op 29 mei vindt de jaarlijkse **Hemelvaartsmarkt** plaats in **Eenrum** waarbij korenmolen *De Lelie* een grote rol speelt. Naast Groninger artikelen zullen op het marktplein in het kader van "Villages of tradition" Italiaanse en Portugese streekproducten worden aangeboden.

Delfzijl:	Molen <i>Adam</i> is elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open.
Eemshaven:	De <i>Goliath</i> is elke zaterdag en zondag van 13:30 – 17:00 uur open.
Eenrum:	<i>De Lelie</i> is geopend van 1 april tot 1 oktober elke zaterdag van 13:00 – 18:00 uur.
Farmsum:	De <i>Aeolus</i> is elke dinsdag- en donderdagmiddag open (m.u.v. de schoolvakanties).
Garsthuizen:	<i>De Hoop</i> is geopend op zaterdagmiddag en incidenteel op zondag
Haren/	<i>De Helper</i> is van 1 mei tot 1 oktober elke zaterdag van 14:00 – 17:00 uur open en
Paterswoldsemeer:	op zondag van 08:00 – 12:00 uur.
Niebert:	De zeskante molen is open op zaterdag en zondag van 13:30 – 17:00 uur (door de week na afspraak met molenaar Broekema, 0594-549989).
Nieuw Scheemda:	<i>De Dellen</i> is elke maandagavond tot zonsondergang en op zaterdag van 9:30 – 12:00 uur open.
Uithuizen:	<i>De Liefde</i> is iedere dinsdag en donderdag van 10:00 – 16:00 uur open.
Vriescheloo:	<i>De Korenbloem</i> is elke zaterdag en zondag van 10:00 – 16:00 open.

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

